

halvetije-rusenije, džemalije, šemsije, ahmedije i ramazanije, buhurije-halvetije, džihangirije-halvetije, hatatije-halvetije, raufije-halvetije i džerrahije-halvetije.

U drugom dijelu, glavna tema je život Nureddina Džerrahije, njegovo obrazovanje, inicijacija u tarikat, otvorenje tekije, njegov šejh Alija Alaaddin Konstsendili, silsila tarikata, pripovijedi i njegova djela (Muršid-i Dervišan, Virdi-kebir-i Subhije i Virdi-i sagiri Mesaiye, rasprave i pjesme o hazreti Pejgamberu). U istom dijelu knjige nalaze se i biografije halife šejha Sulejmana Velijjulina, šejha Husameddin-i Merdijje, Mehmet Emin-efendije, šejha Jahja Serafeddin Moravije, šejha Junusa Musulije, šejha Mustafe Tehfurdaije i šejha Čelebije Mehmeda Bursevije.

U trećem dijelu je opisan adab i pravila tarikata, koja izdvajaju džerrahijski red u cijelom svijetu. Bejat, Kultura tarikata, Etvar, Seb'a, Halvet džihaz-tarikat, Jezik tarikata, Devran i mukabela, Kuud tevhid, Devran, Vefa-devri, Sultan-devri, Bedevijski zikr, su neki od podnaslova u ovom dijelu.

U četvrtom dijelu, opisane su tekije koje su osnovane na Balkanu te u Anadoliji i Istanbulu. Tekije na Balkanu poput Mora tekije, tekije u Vesnica-ma, Naupliji, Patrasu, Solunu, Sirozu,

Skopju, Radovišu i Jambolu; tekije u zapadnoj Turskoj, poput tekija u Tekirdađu, Edirnama, Bursi; tekije u anadolijским gradovima, kao što su tekije u Isparti i Manisi; te neke tekije u Mosulu i Kairu.

U Istanbulu je prvobitno opisana glavna tekija šejha Nureddina Džerrahije, a zatim i tekije poput Evrenos Dede, Halil Nizameddinova tekija, Karadoz-mesdžid tekija. U ovom dijelu se spominje trinaest tekija koje su vodili džerrahijski šejhovi, otkako su tekije zakonski bile zatvorene. Pored ovih trinaest tekija, u ovom djelu navedeni su i podaci o trideset tekija koje su privremeno vodili džerrahijski šejhovi.

U petom dijelu knjige je obrađena tekijiska muzika u kojoj su među tarikatima

najviše doprinijeli kompozitori i izvodači iz džerrahijskog reda.

Poznato je još od 17. vijeka, otkako je uspostavljen džerrahijski red, da postoje zapisi o svim aktivnostima u tekiji, te o životima šejhova i njihovih nasljednika koji su vodili red. Džerrahijski red je možda i najsretniji kada je u pitanju brojnost zapisa o historiji reda i tekije. U šestom dijelu se nalazi prijevod triju njavažnijih djela o tekijskoj literaturi: *El-kavlu'l-mubin fi ahval-i šejh Nureddin* od Haririzade Mehmed Kemaleddina, *Natiku's-savab* od Mehmed Sakir Halveti en-Nurije, i *Gulsen-i azizan* od šejha Abdullatifa el-Džerrahije.

U dodacima na kraju djela su i fotografije džerrahijskih tekija i parcela, tekstovi sa zidova tekija i nišana, te uzorci tekijске odjeće poput hrka, hajdarije, tennure. Bogata arhiva fotografija šejhova, te karte koje pokazuju turbeta i tekije, planove i minijature i fotografije nekih osmanskih dokumenata, koji se odnose na tekije su u ovom zadnjem dijelu. Dodana je i silsila ramazanija, te note i riječi pojedinih ilahija.

Dr. Hür Mahmut Yücer

GENOCID KAO POLITIČKI, VOJNI I SOCIJALNI PROJEKAT - SUDBINA (ISTOČNE) BOSNE I BOŠNJAČA?

(Dr. Edina Bećirević, "Na Drini genocid", Buybook, Sarajevo, 2009. godine)

"Na Drini genocid" adaptirana je doktorska disertacija Edine Bećirević,^[1] koja je pod naslovom "Genocid u istočnoj Bosni 1992.-1993. godine: srpski politički, vojni i socijalni projekat", odbranjena 24.3. 2008. godine, na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Knjiga je podijeljena u pet preglednih i sistematičnih poglavlja koja se, po potrebi, mogu čitati i služiti kao zasebne cjeline.

U prvom, posebno značajnom, poglavlju autorica nudi koristan i detaljan pregled relevantne sociološke literature o genocidu te nas ustvari već kroz prvo poglavlje upoznaje s različitim teorijskim konceptima o genocidu, mnogobrojnim definicijama, tipologizacijom pojedinih autora^[2], socijalnim aspektom zločina genocida. Na samom početku poglavlja predstavljena je definicija pojma zločina genocida iz "Konvencije Ujedinjenih nacija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida". Prema Konvenciji, zločinom genocida se određuje "(...) bilo koji od slijedećih akata počinjenih s namjerom da uništi, u potpunosti ili djelomično (podvukao Dž. H.), nacionalnu, etničku, rasnu ili religioznu grupu: ubijanje članova grupe, nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili mentalnih oštećenja članovima grupe, namjerno nametanje grupi teških životnih uvjeta sračunatih da ih dovedu do fizičkog uništenja...; nasilno premještanje djece iz jedne u drugu grupu"^[3].

Razne tipologizacije i nastojanja da se definira šta podrazumijeva zločin genocida otkrivaju niz razlika, odnosno dovode nas do zaključka da genocid može biti kreiran, provoden i realiziran iz mnogo motiva i na mnogo načina. Otuda potreba za komparativnom analizom s ciljem definiranja minimuma zajedničkih karakteristika svih vrsta genocida koje, opet, imaju za cilj efikasnije preveniranje i kažnjavanje. Upravo komparativnom metodom,

istražujući slučajeve genocida nad Jevrejima i Armenima, Robert Melson dolazi do nekih zajedničkih karakteristika genocida. One (karakteristike), prema njemu odgovaraju većini, kako ih naziva, domaćih genocida, odnosno onih koje država čini unutar svojih granica.[4] Treba spomenuti i Gregoryja Stantona, koji proces realizacije genocida dijeli u osam faza: klasifikacija, simbolizacija, dehumanizacija, organizacija, polarizacija, identifikacija, istrebljenje i negiranje.[5] Upravo je negiranje, kao posljednja faza genocida "(...)gotovo siguran znak da narod u čije ime je država počinila genocid, nije prošao fazu osvještenja, te da postoji opasnost da se genocid ponovi"[6].

Na kraju, kao jedan od zaključaka prvog poglavlja, ostaje dojam heteronornosti međunarodne zajednice, neodlučnost u prevenciji i nedosljednost u kažnjavanju ratnih zločina. Potvrđuje se teza kako je i međunarodno pravo kreacija politike, a to dalje znači, između ostalog, nedostatne mehanizme te nedosljedno i diskontinuirano djelovanje na definiranje, prevenciji i kažnjavanju svih ratnih zločina pa i zločina genocida.

Drugo poglavlje nosi naslov "Srpski nacionalni mit, programi i propaganda" i u njemu se sintetizirano prikazuju (institucionalni) programi, planovi i razrade velikosrpske ideje. Zločin genocida, koji je stravičan između ostalog i zbog broja ljudi koji sudjeluju u njegovoj realizaciji, zahtjeva dugotrajnu pripremu.[7] U navedenoj Stantonovoj podjeli genocida na osam faza posebne, ali povezane i jedna na drugu naslonjene jesu faze, odnosno aktivnosti dehumanizacije i polarizacije. Tako, zbog potrebe polarizacije i podjele na "nas" i "njih", Bošnjaci u svim velikodržavnim programima i narodnim pjesmama postaju Turci. Pored pregleda utjecaja i značaja srpskih nacionalnih/genocidnih programa, drugo poglavlje sadrži i naročito zanimljiv dio o orijentalizmu kao posebnoj globalnoj propagandnoj kampanji. "U tim godinama (nakon balkanskih ratova, Dž. H.) u svjetskoj propagandi, Srbi su nakon počinjenog genocida nad muslimanima bili uzor hrabrih vojnika (...) čini se da je antiislamska ideologija bila

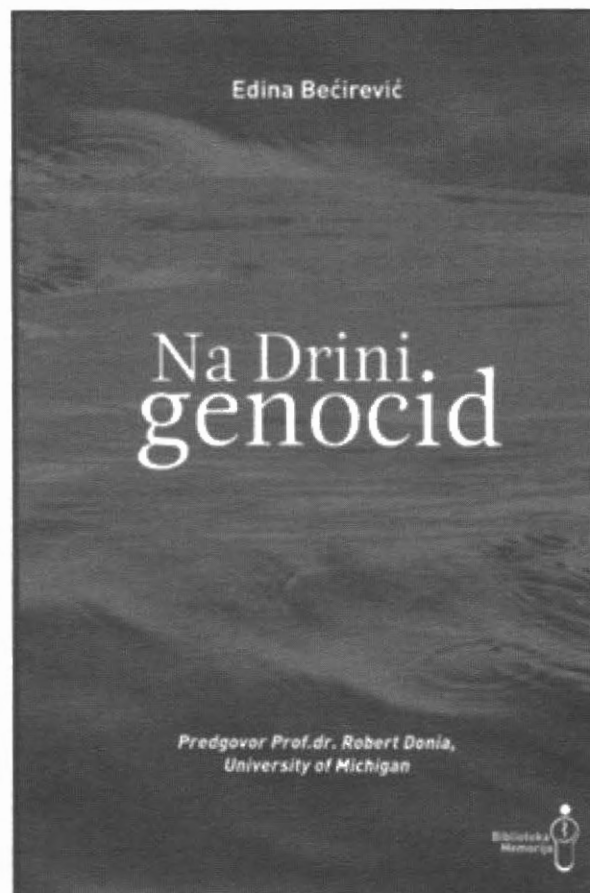
zajednička osnova srpsko-zapadnog savezništva."[8]

"Prema mišljenju Saida (E.dward Said, Dž. H.), ovaj koncept na nivou zapadne kulture, nauke i politike, funkcionira još od doba kolonijalizma, tako što kreira razlike između 'Orijenta' i 'Okcidenta.'"[9] Iako, naravno, niko ne tvrdi da su muslimani (bili) jedina meta srpskih velikodržavnih programa i projekata, činjenica je da su u svim tim programima, kao i u narodnim pjesmama "(...)muslimani uvijek imali posebno visoko mjesto na ljestvici mržnje."[10] Jedna od autoričnih teza jeste i to da svaki genocid ima svoju međunarodnu dimenziju, što dijelom potvrđuje i navedeni pasus o orijentalizmu i globalnoj propagandi. Dr. Bećirević dokazuje tu tezu i u slučaju genocida nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini u toku posljednje agresije. Posebno je ilustrativan primjer zabilješke s jednog od sastanaka predstavnika SR Jugoslavije i tzv. Republike Srpske, na kojem i učesnici izražavaju potpunu svijest o međunarodnoj dimenziji svojih zločina.[11]

Treće poglavlje donosi pregled općeg političkog konteksta u kojem se događa raspad Jugoslavije, ali i posebna pitanja kao što je finansiranje agresije, pitanje domaćih kolaboracionista, kao i uloga Srpske pravoslavne crkve u agresiji i izvršenom genocidu.. Ovo poglavlje posebno upečatljivo donosi argumentaciju o genocidu kao državnom i birokratskom projektu najširih razmjera i najveće organizacijske koncentracije i kapaciteta.

"Genocid u istočnoj Bosni 1992. - 1993." naslov je četvrtog poglavlja, kojim autorica Edina Bećirević nastoji kroz studiranje sedam gradova/slučajeva dokazati osnovnu tezu "(...)da je genocid počinjen na cijeloj

teritoriji Bosne i Hercegovine i da je to proces koji je trajao od 1992. do 1995. (...)"[12]. Kroz studije gradova Zvornik, Vlasenica, Bratunac, Rogatica, Foča, Višegrad i Srebrenica, autorica dokazuje kako se u svakom od primjera nalaze osnovni elementi genocida te kako je genocidni plan u svakom od gradova i okolnih mjesta realiziran na skoro identičan način.[13] To, pored ostalog, predstavlja još jedan od dokaza o ukupnoj birokratskoj koordinaciji i komandi čitavim planom i projektom. Dr. Edina Bećirević, međutim, kroz ovo poglavlje nudi i mikroanalizu svakog od navedenih gradova. Ona pokazuje i neke specifične elemente i posebnosti svakog od gradova, često uz usporedbu s drugim primjerima genocida iz svjetske povijesti, ali i iz povijesti svakog od analiziranih gradova jer se radi o gradovima koji imaju iskustvo i povijest genocida na svojim prostorima i nad svojim stanovnicima. [14] Posebno se na kraju poglavlja razmatra situacija u Srebrenici u periodu 1992 -1993. godine, te "(...) metode srpske politike kojom su primjenjivali metodu *usporenog genocida*"[15]. Za ovu priliku iz četvrtog poglavlja valja

istaknuti, kao primjer naučne objektivnosti, i veliku ljudsku priču dr. Zorana Gavrića, stomatologa u Domu zdravlja u Rogatici, kojem se zbog nastojanja da pomogne prijatelju Bošnjaku gubi svaki trag (kasnije pronađen), ali i priču mještana sela Rasput Njive (Rogatica) koji su noćima u vlastitim kućama štitili komšije Bošnjake iz obližnjeg sela Mađer[16]. Ovo su ujedno i jedine dvije priče o "čuvarima čovječnosti" na koje smo naišli u ovoj knjizi. Vjerujemo da bi autorica iz dugogodišnjeg istraživanja izdvojila i u knjizi predstavila više ovakvih priča, da je na njih naišla.

Posljednja faza genocida - negiranje ili poricanje - ujedno je i predmet posljednjeg poglavlja knjige. Negiranje se pri tome ne veže samo za izvršioce genocida, već i narod u čije ime je isti izvršen. Ovo poglavlje donosi nam i podjelu na različite reakcije na genocidni projekat. "(...) Prema reakcijama na genocid postoje: spasioци, posmatrači i izvršioци.", kao i različiti psihološki profili pripadnika pojedine kategorije, a prema "teoriji emotivnog razvoja ega" koji je razvila Jane Loevinger.[17] Posebno bitno je pitanje uloge "spasilaca", koji ne nalaze dovoljno prostora u radu istraživača genocida, a u odgovoru na pitanje šta njih motivira na reakciju i suprotstavljanje možda je ključ uspjeha - preveniranja zločina genocida u budućnosti.

Iako, prema riječima same autorice "(...) gotovo da i nema autora Bošnjaka koji se bave istraživanjem genocida na zapadnom tržištu...mislim na tržište na kojem se uspostavlja dominantni diskurs (...) "[18], nadamo se da će ova njena knjiga to dijelom promijeniti. Knjiga "Na Drini genocid", koja nije suhoparni statistički pregled optužnica, presuda, mrtvih i ranjenih, transkripta i drugih dokumenata, ima kapacitet zainteresirati mlade istraživače, ali i širu Bošnjačku javnost i vratiti pažnju na procese koji se odvijaju pred haškim tribunalom. U tom slučaju, Radovan Karadžić "...ima kapacitet da bude naš Eichman u Jerusalemu." [19] To je ujedno i odgovor na (lažnu) dilemu o tome je li vrijeme da se u našoj svakodnevnici okrenemo nekim novim temama ili upravo tema genocida treba da dominira našom svakodnevn-

nicom i dugoročnim planovima.

[1] Edina Bećirević, docentica na Fakultetu kriminalističkih nauka, Univerzitet u Sarajevu, rođena je 1967. godine u Sarajevu. Osnovno obrazovanje završila je u Sanici, a srednje u Ključu i Sarajevu. Na Fakultetu političkih nauka (Odsjek žurnalistike) diplomirala je 1990. godine. Na renomiranoj *London School of Economics and Political Science* 1996. godine stiče zvanje magistricе nauka da bi na *Central European University* u Budimpešti 2001. godine odbranila drugi magistarski rad. Doktorski rad "Genocid u istočnoj Bosni 1992. - 1993. godine: srpski politički, vojni i socijalni projekat" odbranila je marta 2008. godine na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Istraživanje zločina genocida, zločina protiv čovječnosti i drugih ratnih zločina bavi se preko deset godina. Kao rezultat istraživačkog rada objavila je više novinarskih i naučnih tekstova. Suradnica je Instituta za izvještavanje o ratu i miru iz Londona. Knjiga "Na Drini genocid" njena je druga knjiga..

[2] R.W. Smith, "State Power and Genocidal Intent". Prema: E. Bećirević, "Na Drini genocid" Buybook, Sarajevo, 2009.

[3] "Konvencija Ujedinjenih nacija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida" prema E. Bećirević, "Na Drini genocid", Buybook, Sarajevo 2009.

[4] Robert F. Melson, "Revolution and Genocide. On the Origins of the Armenian Genocide and the Holocaust", University of Chicago Press, Chicago - London, 1992. Prema: E. Bećirević "Na Drini genocid", Buybook, Sarajevo, 2009.

[5] Gregory Stanton, "Eight Stages of Genocide". Prema: E. Bećirević, nav. Djelo.

[6] Edina Bećirević, nav. djelo

[7] Isto, str.: 55.

[8] Isto, str.: 63.

[9] Isto.

[10] Isto, str.: 81.

[11] Isto, str.: 107.

[12] E. Bećirević, "Karadžić može biti naš Eichman", u *BH Dani* broj 632.

[13] E. Bećirević, nav. djelo, str.: 137.

[14] Isto, str.: 137.

[15] Isto.

[16] Isto, str. 181. - 182.

[17] Isto, str.: 273.

[18] E. Bećirević, "Karadžić može biti naš Eichman", u *BH Dani*, broj 632.

[19] Isto

Dželaludin HODŽIĆ

HAMZA EL-DIN, MUSIC OF NUBIA

Ukoliko ste čitali "Sezonu seobe na sjever", slavni roman arapskog klasika Tajiba Saliha, i gledali film "Babel", Alejandra Gonzáleza Iñárritua, ostaje vam da poslušate album "Music of Nubia", Hamze El-Dina, i kompletirate jednu multimedijalnu avanturu kroz postkolonijalni pejzaž muslimanskog djela Afrike. Zašto "Sezona seobe na sjever" i "Babel"? Kada je riječ o "Babelu", zanimljivo je da meksički režiser odabire Hamzinu muziku kao podlogu naraciji o jednom globalnom metežu, u kojem se individualne sudbine rastaču u rasredištenom prostoru, eklekticiziranom do nestvarnosti. Hamza El-Din je simbol upravo ovog eklekticizma, jer je tradicionalnu muziku jedne potopljene regije promovirao u najheterogenijim žanrovima, krozocima i predjelima.

U "Sezoni seobe na sjever", Tajib Salih, kako kaže Ahmed Zildžić, prevodilac ovog djela na bosanski jezik, "uvodi pojam juga semantički ga podupirući drugim pojmom istoga značenja - ekvatorom."

Odnos sjevera i juga (bogati - siromašni) i kontraste koji postoje među njima možemo možda najbolje vidjeti u opisima prirode u romanu. Tako na jugu vidimo toplinu, vječno sunce, drveća palmi s korijenjem duboko usađenim u zemlju, te pustinsko bilje (sayyal) koje se održava u životu na najmanjim količinama vode. Rijeka Nil i palme na obali rijeke pod kojima je narator provodio duge sate sjedeći i posmatrajući daleki horizont, slika su topline, bliskosti i iskrenosti